

20

19

Milieustandaarden

Bedrijfsethiek

Arbeidsomstandigheden

pensioenfonds

Mensenrechten

Volksgezondheid

Ondernemingsbestuur

Jaarverslag

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

Inhoud

Voorwoord	3
Belangrijkste cijfers op een rij	4
Hoofdpunten 2019	5
Beleid in het kort	6
Beleidsontwikkeling in 2019	7
De drie pijlers van het MVB-beleid	10
In gesprek met de achterban en samenleving	21
Slotwoord	23
Begrippenlijst	24

Disclaimer

De teksten en cijfers in dit verslag zijn zorgvuldig opgesteld, maar zijn niet gecontroleerd door een certificerende accountant en/of externe actuaris.

Voorwoord

In 2019 heeft Pensioenfonds PGB het fundament gelegd voor de overgang van een intensief duurzaamheidsbeleid naar een geïntegreerd duurzaamheidsbeleid.

Vanaf 2020 willen we criteria voor maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) toepassen op alle terreinen van het vermogensbeheer en het klimaatbeleid integreren in ons duurzaamheidsbeleid (MVB-beleid). Daarnaast willen we meer werk maken van impactbeleggen in Nederland en meer samenwerken op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen.

Pensioenfonds PGB denkt dat een geïntegreerd duurzaamheidsbeleid leidt tot de beste beleggingsresultaten op de lange termijn. De doelen van het beleid zijn om het rendement te versterken, risico's te beperken en kansen te benutten voor een positieve bijdrage aan de maatschappij.

Ter voorbereiding op de overgang is in 2019 het klimaatbeleid vastgelegd en is nagedacht over verdere aanscherping van dit beleid vanaf 2020. Als bestuur waren we er vorig jaar blij mee dat de beleidsontwikkeling bij Pensioenfonds PGB op het gebied van klimaat niet onopgemerkt bleef. Het voelt als een steun in de rug dat we volgens de VBDO op dit punt één van de voorlopers in Nederland zijn.

Enkele jaren geleden heeft het pensioenfonds ervoor gekozen om stap voor stap duurzamer te worden. Daarbij letten we vooral goed op wat past bij onze deelnemers.

Helaas is het niet altijd even zichtbaar wat we doen op het gebied van duurzaam beleggen, zo merken we. Uit een onderzoek dat we vorig jaar hielden, blijkt dat veel deelnemers niet of niet goed op de hoogte zijn van het beleid en de inspanningen van Pensioenfonds PGB.

Dat we voor de tweede keer een speciaal jaarverslag uitbrengen over maatschappelijk verantwoord beleggen, is een van de manieren om zichtbaarder te zijn als verantwoorde investeerder.

Uit het overzicht van 2019 blijkt dat we meer investeren in groene obligaties. Ook op het gebied van 'engagement' zijn, via onze partner BMO, resultaten bereikt.

Via deelnemersonderzoek hebben we vastgesteld op welke terreinen deelnemers graag een positief effect willen bereiken met hun pensioeneuro's. Daar zullen we rekening mee houden bij onze 'impactbeleggingen': gerichte investeringen voor een positieve invloed op de maatschappij.

Behalve via dit jaarverslag zullen we de komende tijd ook op andere wijze informatie geven over maatschappelijk verantwoord beleggen. Zodat we niet alleen meer doen aan verantwoord beleggen, maar het ook beter onder de aandacht brengen.

Jochem Dijckmeester
Voorzitter Pensioenfonds PGB

Belangrijkste cijfers op een rij

Totaal beheerd vermogen

€ 30,2 miljard

Totaal beheerd vermogen ultimo 2019

Aandachtsgebieden

Klimaat-
verandering
en uitstoot

Gezondheid

Armoede

Schone
energie

Mensenrechten

Arbeids-
omstandigheden

Instrumenten

Uitsluitingen

In totaal 292 ondernemingen en 13 landen zijn uitgesloten

Engagement

Dialogo gevoerd met 486 ondernemingen en op 210 punten een resultaat geboekt

Stemmen

Bij 3.130 ondernemingen gestemd, over in totaal 35.305 onderwerpen

Klimaat

CO2-voetafdruk is ongeveer gelijk gebleven

Procedures

Er lopen 5 juridische procedures

Impactbeleggingen

Totale waarde impactbeleggingen eind 2019: ruim € 654 miljoen, waarvan € 516,5 miljoen in Groene Obligaties

Hoofdpunten 2019

Hier leest u een samenvatting van de ontwikkelingen in 2019. In de volgende hoofdstukken vindt u hierover meer informatie.

Aantal uitsluitingen

Pensioenfonds PGB heeft 13 landen en 292 bedrijven uitgesloten van beleggingen omdat ze niet voldoen aan de gestelde eisen op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen. Van de bedrijven waren er 166 uitgesloten omdat ze meer dan 50% van hun omzet halen uit de winning van kolen of de energieopwekking met kolen.

Actief in gesprek en stemmen ('Engagement')

Via onze partner BMO zijn binnen de aandelenportefeuille 480 ondernemingen in 38 landen aangesproken, wat 208 keer resultaat heeft opgeleverd. Binnen de bedrijfsobligatieportefeuille is met 67 ondernemingen in 20 landen dialoog gevoerd, wat in 45 gevallen tot positieve verandering heeft geleid.

Klimaatbeleid vastgelegd

Zowel klimaatverandering zelf alsook de internationale afspraken om de uitstoot van broeikasgassen te beperken kunnen gevolgen hebben voor beleggingen. Daarom zijn in 2018 alle klimatrisico's in kaart gebracht. Vervolgens is in 2019 vastgelegd hoe Pensioenfonds PGB deze risico's wil beperken, bijvoorbeeld via analyse van het CO₂-risico bij leningen binnen de eurozone.

Investeringen in groene obligaties

Er is geïnvesteerd in de eerste groene staatslening van de Nederlandse overheid. De waarde van deze staatsobligaties bedroeg aan het eind van het jaar € 364,2 miljoen. Daarnaast is er een portefeuille met groene bedrijfsobligaties met een waarde van € 152,3 miljoen.

ESG-integratie en IMVB-convenant

Er is gestart met het geïntegreerd duurzaamheidsbeleid door de criteria voor verantwoord beleggen ('ESG-criteria') voor externe managers aan te scherpen.

Ook is in 2019 onderzocht op welke punten aanpassing van het beleid nodig is om het in lijn te brengen met de uitgangspunten van het IMVB-convenant. Pensioenfonds PGB is in 2018 aangesloten bij dit convenant dat is gebaseerd op de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de principes van de Verenigde Naties (VN) voor bedrijven en mensenrechten.

Verantwoord beleggen in private equity

Bij het selecteren van de managers voor private-equityfondsen is gericht gezocht naar vermogensbeheerders die zowel kijken naar financiële als maatschappelijke winst ('waardecreatie') en naar verbetering van de bedrijfsvoering door integratie van duurzame aspecten (milieu en klimaat, arbeidsrechten en goed bestuur) bij de ondernemingen in portefeuille.

Vastleggen VN-doelen voor positieve bijdrage

In 2018 en 2019 is aan deelnemers en werkgevers gevraagd welke ontwikkelingsdoelen van de VN ('SDG's - sustainable development goals') ze belangrijk vinden. Op basis daarvan is besloten vijf speerpunten te hanteren in het beleid:

- goede gezondheid en welzijn
- betaalbare en duurzame energie
- eerlijk werk en economische groei
- industrie, innovatie en infrastructuur
- actie tegen klimaatverandering

Erkenning

Op de jaarlijkse ranglijst van de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) steeg het pensioenfonds opnieuw. Het pensioenfonds staat nu op de 14e plaats van 50 Nederlandse pensioenfondsen, tien plaatsen hoger dan in 2018. Het in 2019 vastgestelde klimaatbeleid leidde tot een 5e plaats in de 'klimaatlijst' van 79 door VBDO onderzochte verzekeraars en pensioenfondsen.

Beleed in het kort

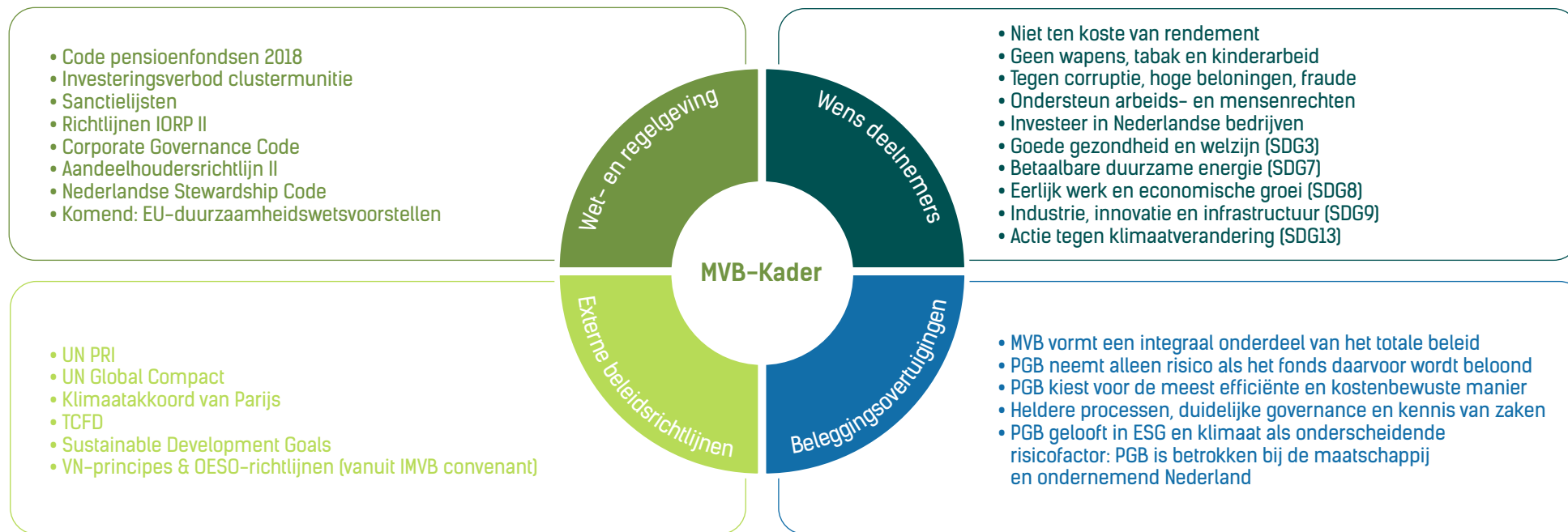
De belangrijkste taak van Pensioenfonds PGB is om te streven naar een goed pensioen voor de deelnemers. Daarbij kijken we ook naar de kwaliteit van leven nu en in de toekomst. Het beleid moet passen bij de regels voor maatschappelijk verantwoord beleggen en de ambities van de deelnemers.

Door in het beleggingsbeleid rekening te houden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen:

- vergroten we de kans op een bestendig rendement op de lange termijn;
- leveren we een bijdrage aan het verminderen van (klimaat)risico's;
- hebben we oog voor investeringskansen die bijdragen aan een betere wereld.

Deelnemers van het pensioenfonds vinden het belangrijk dat er een sociale, schone en stabiele samenleving is voor de mensen die met pensioen zijn of gaan. Het pensioenfonds probeert dat actief in te vullen via het duurzaamheidsbeleid (MVB-beleid).

Het kader waarmee Pensioenfonds PGB rekening houdt bij duurzaam beleggen bestaat uit internationale regels voor maatschappelijk verantwoord beleggen, wettelijke regels in Nederland, beleggingsovertuigingen en uitkomsten van deelnemersonderzoek.

Beleidsontwikkeling in 2019

MVB en ESG...

Er zijn verschillende termen in omloop voor Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. De afkorting MVB wordt veel gebruikt. Maar ook 'duurzaam beleggen'. Of 'verantwoord beleggen'. Ook zie je heel vaak de Engelse afkorting ESG. Dat staat voor Environment (milieu en klimaat), Social (arbeids- en mensenrechten) en Governance (goed bestuur).

Overgang naar geïntegreerd beleid (ESG-integratie)

Via het MVB-beleid wil Pensioenfonds PGB én het rendement-risicoprofiel van de beleggingsportefeuilles verbeteren én een positieve bijdrage leveren aan de maatschappij. In 2020 wil het pensioenfonds overstappen op een integrale benadering waarbij alle beleggingen worden getoetst op aspecten van maatschappelijk verantwoord beleggen (milieu en klimaat, arbeids- en mensenrechten en goed bestuur). Als het past binnen het rendements-risicoprofiel wil het pensioenfonds een concrete bijdrage leveren via impactbeleggen (gerichte investeringen met als doel om een positieve bijdrage te leveren aan de maatschappij).

Daarbij wordt aangesloten bij een aantal ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties. Deze hoofdlijnen van het nieuwe geïntegreerde MVB-beleid zijn in 2019 vastgelegd in het strategisch beleggingsplan 2020-2022. Daarin staat in grote lijnen hoe het pensioenfonds de komende jaren wil beleggen.

Klimaatbeleid

In 2018 is een scenario-analyse gemaakt van de risico's van klimaatverandering voor het pensioenvermogen. Dit betekent dat in kaart is gebracht welke gevolgen klimaatverandering kan hebben voor de beleggingen. Hierbij moet bijvoorbeeld worden gedacht aan veranderende klimaatpatronen, waardoor het risico op overstromingen of schade aan oogsten toeneemt. Ook is gekeken welke gevolgen de overgang van fossiele brandstoffen naar duurzame energie kan hebben voor de beleggingsportefeuille. Hierdoor kunnen beleggingen in bijvoorbeeld kolen, olie en gas op termijn aan waarde verliezen.

Vooruitlopend op de besluitvorming over het klimaatbeleid in 2019 is eind 2018 alvast besloten om beleggingen in kolen terug te brengen via het uitsluitingsbeleid. Op deze manier wordt ook invulling gegeven aan de terugdringing van broeikasgassen in de wereld. In aanvulling daarop is in 2019 besloten structureel onderzoek te gaan doen naar het CO2-risico bij leningen binnen de eurozone. En er is besloten om het tegengaan van klimaatverandering te benoemen als concreet doel om een bijdrage te leveren aan een betere wereld. Daarbij wordt gedacht aan groene obligaties, duurzame private equity en duurzaam vastgoed en infrastructuur.

Pensioenfonds PGB heeft zich in 2019 als mede-ondertekenaar aangesloten bij de Global Investor Statement to Governments on Climate Change. Hiermee ondersteunt het pensioenfonds de oproep aan overheden om meer werk te maken van de afspraken die eind 2015 in Parijs zijn gemaakt om de opwarming van de aarde tegen te gaan. Verder is in 2019 nagegaan hoe het klimaatbeleid in de toekomst kan worden aangescherpt.

IMVB-convenant

Pensioenfonds PGB is in 2018 aangesloten bij het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen convenant voor pensioenfonds (IMVB-convenant). In 2019 is onderzocht of en waar het beleid of de uitvoering daarvan aangepast moeten worden om te voldoen aan de uitgangspunten van het convenant. Hierbij gaat het onder meer om het rapporteren over de manier waarop er wordt gehandeld volgens de internationale standaarden: de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en VN-principes voor bedrijfsleven en mensenrechten. Dit wordt in 2020 verder uitgewerkt.

Verantwoord beleggen in private equity

De naam 'private equity' staat voor beleggingen in niet-beursgenoteerde bedrijven. Via een private-equityfonds kan Pensioenfonds PGB investeren in privaat gefinancierde ondernemingen. Het pensioenfonds koos in 2019 voor een private-equitymanager (Aberdeen Standard Investments) die investeert in Europese fondsen van kleine en middelgrote ondernemingen met groeikansen. Bij het selecteren is erop gelet dat de manager aandacht besteedt aan verbetering van bedrijfsvoering en rendement via ESG-integratie.

In 2016:
deelnemers-
onderzoek.
Dit is de basis.

Overzicht 1. Ontwikkeling van het intensieve MVB-beleid in de tijd

De drie pijlers van het MVB-beleid

Bij het maatschappelijk verantwoord beleggen gebruikt Pensioenfonds PGB meerdere instrumenten die de pijlers vormen voor het MVB-beleid. Deze instrumenten zijn erop gericht om MVB-risico's te vermijden en de kans op een goed financieel resultaat op de lange termijn te vergroten met oog voor kwaliteit van leven.

Dat kan door:

- het reduceren van risico's en negatieve impact door uitsluitingen;
- invloed uit te oefenen op bedrijven;
- beleggingen te kiezen die bijdragen aan een positieve maatschappelijke verandering.

Hieronder volgt een toelichting op de 3 pijlers.

Pijler 1 **Verminderen negatieve effecten:** **uitsluiten**

Het uitsluitingsinstrument wordt ingezet voor ondernemingen waar Pensioenfonds PGB niet in wil beleggen. Het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds is gebaseerd op de Global Compact principes, aangevuld met het wettelijke verbod op beleggingen in bepaalde controversiële wapens en ingestelde sancties door de VN of de Europese Unie (EU).

Daarnaast heeft Pensioenfonds PGB zelf een aantal categorieën uitgesloten van beleggingen:

- Bedrijven die meer dan 25% van hun omzet halen uit tabaksproducten;
- Bedrijven die betrokken zijn bij productie of handel in controversiële wapens met uitzondering van kernwapens die onder het non-proliferatieverdrag vallen;
- Bedrijven die vuurwapens maken voor of verkopen aan burgers;
- Bedrijven die meer dan 50% van hun omzet halen uit winning van kolen of energieopwekking met kolen.

Elk kwartaal wordt via onafhankelijk onderzoeksbureau Sustainalytics nagegaan welke bedrijven een of meerdere van de Global Compact principes overtreden, niet (meer) voldoen aan internationale regels of niet (meer) voldoen aan de aanvullende eisen van Pensioenfonds PGB. Als Pensioenfonds PGB aandelen of obligaties van deze ondernemingen in bezit heeft, worden ze verkocht. In incidentele gevallen kan het bestuur van het pensioenfonds besluiten om eerst met een bedrijf in gesprek te gaan voor er wordt besloten de effecten van de hand te doen. Ook kan in incidentele gevallen worden besloten om vooruit te lopen op een verwachte uitsluiting.

United Nations Global Compact

Bedrijven moeten op het gebied van mensenrechten:

- de internationale bepalingen op het gebied van mensenrechten ondersteunen en respecteren.
- zich ervan verzekeren dat ze niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Bedrijven moeten bij arbeidsomstandigheden:

- de vrijheid van vereniging erkennen en het recht op collectieve onderhandelingen handhaven.
- alle vormen van gedwongen arbeid afkeuren.
- zich niet schuldig maken aan kinderarbeid.
- discriminatie op het gebied van arbeid en beroep tegengaan.

Bedrijven moeten voor het milieu:

- uitdagingen op milieugebied met voorzorg benaderen.
- de ontwikkeling en de verspreiding van milieuvriendelijke technologieën stimuleren.

En bedrijven moeten:

- elke vorm van corruptie tegengaan, inclusief afpersing en omkoping.

Uitsluitingen bedrijven (totaal 292)

Global Compact

Arbeids-
omstandigheden

21 bedrijven

Mensenrechten

19 bedrijven

Milieu

6 bedrijven

Corruptie

19 bedrijven

Kolen

166 bedrijven

Controversiële
wapens*

23 bedrijven

Handwapens

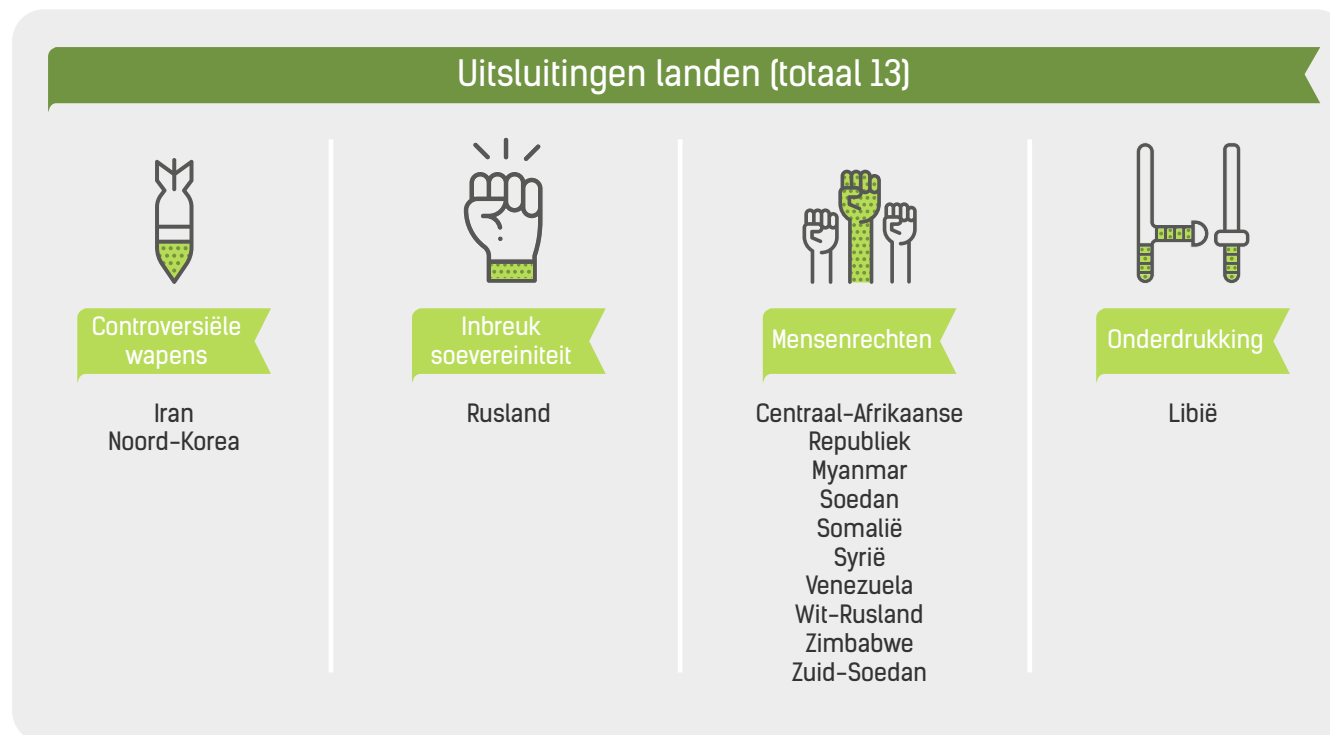
15 bedrijven

Tabak

23 bedrijven

* Exclusief kernwapens in landen die het Non-proliferatieverdrag hebben ondertekend. In het non-proliferatieverdrag is afgesproken om het bezit van kernwapens te beperken.

PGB volgt ook een landenuitsluitingsbeleid. Dit is gebaseerd op sanctielijsten van de EU en de VN. Landen die op die lijsten komen worden van belegging uitgesloten.

Financieel resultaat uitsluitingen

Het totale resultaat van het uitsluitingsbeleid was positief en bedroeg ongeveer € 35 miljoen in 2019. (2018: € 24 miljoen) Dat positieve resultaat is grotendeels te danken aan de uitsluitingen op het gebied van tabak en kolen. Het resultaat wordt bepaald door te vergelijken wat het resultaat zou zijn geweest zonder uitsluitingsbeleid. Het uitsluitingsbeleid draagt bij aan een beter rendement-risicoprofiel van de beleggingsportefeuille, maar hoeft niet elk jaar een positief financieel resultaat op te leveren.

Pijler 2
**Het promoten van verbeteringen:
in gesprek gaan en stemmen**

Pensioenfonds PGB wil erop kunnen vertrouwen dat bedrijven waarin het fonds belegt, goed omgaan met de belangen van de deelnemers. Daarom gaan we als dat nodig is actief in gesprek met de bedrijven waarin wij beleggen. En brengen we onze stem uit op aandeelhoudersvergaderingen. Via onze stem sporen we bedrijven aan om maatschappelijk verantwoord te ondernemen en maatschappelijk verantwoorde beleggingsonderwerpen onder de aandacht te brengen. Het stemmen gebeurt via onze samenwerkingspartner BMO Global Asset Management (BMO GAM of kortweg BMO).

Stemgedrag in 2019

Namens Pensioenfonds PGB is ingestemd met vier op de vijf voorstellen die het management van ondernemingen heeft voorgelegd aan aandeelhouders. Bij een aantal ondernemingen zijn ook voorstellen van aandeelhouders in stemming gebracht. Daarmee heeft het pensioenfonds in bijna 65% van de gevallen ingestemd. Het gaat daarbij om resoluties van aandeelhouders die iets specifiek willen bereiken op beleidsgebied bij de betreffende onderneming.

Stem tegen bij Exxon en ING

Voorbeelden waarbij BMO GAM namens Pensioenfonds PGB tegen voorstellen van het management heeft gestemd, deden zich in 2019 voor bij Exxon Mobil en ING. Een groep aandeelhouders van Exxon Mobil wil dat het Amerikaanse oliebedrijf een concreter klimaatbeleid gaat voeren. Een aandeelhoudersvoorstel hierover werd niet door de onderneming geagendeerd. Om hierover een krachtig signaal aan het bestuur te geven, werd op de aandeelhoudersvergadering - mede namens Pensioenfonds PGB - tegen herbenoeming van een aantal bestuurders gestemd.

Ook bij ING was er sprake van een tegenstem op de aandeelhoudersvergadering in 2019. De topmensen van de bank kregen geen goedkeuring voor hun bestuurswerk in 2018. Aandeelhouders waren in meerderheid ontevreden, door tekortkomingen bij het bestrijden van witwaspraktijken en ophef over een voorstel om topman Ralph Hamers een hogere beloning te geven.

Beleid tegen hoge beloningen

Eén van de onderwerpen waarbij deelnemers een actieve houding van hun pensioenfonds verwachten is het beloningsbeleid bij ondernemingen. Daarom wordt altijd goed gekeken of beloningsvoorstellen van management en aandeelhouders passend zijn. Er is een aantal richtlijnen opgesteld om dat te toetsen. Hieronder ziet u de belangrijkste regels.

- De beloning moet voldoende zijn om te werven, te behouden en te motiveren. De totale omvang van de beloning moet rekening houden met de individuele omstandigheden van de onderneming en de ontwikkeling van de beloning in de sector en de markt in het algemeen, maar de beloning mag niet onnodig stijgen.
- Een variabele beloning voor directieleden moet publiek zijn, relevant zijn voor de bedrijfsstrategie en robuuste en ambitieuze prestatiedoelstellingen omvatten die sterke prestaties op lange termijn belonen.
- Bonusuitkeringen mogen niet worden toegekend aan niet-uitvoerende leden van de raden van bestuur in aanvulling op hun winstuitkering, aangezien dit hun onafhankelijkheid in het gedrang kan brengen.
- Er mogen geen variabele beloningen worden toegekend voor ondermaatse prestaties (onder de mediaan of het gemiddelde). Alle bijzondere beloningen moeten duidelijk zijn gekoppeld aan uitzonderlijke prestaties.

In 2019 is in 51,3% van de gevallen tegen een beloningsvoorstel van het management van een onderneming gestemd.

Mensenrechten

Pensioenfonds PGB heeft mensenrechten hoog in het vaandel staan. Is er bij ondernemingen reden tot zorg op het gebied van mensenrechten, dan steunen wij voorstellen die de onderneming vragen om beleid en managementsystemen die het probleem van mensenrechten en veiligheid ondervangen. In een aantal gevallen voldeed een onderneming al aan de vraag van een voorstel omdat er al adequaat beleid was en er geen acute zorg om mensenrechten was. Deze voorstellen werden niet ondersteund.

Op de volgende pagina ziet u hoe Pensioenfonds PGB heeft gestemd in 2019.

Stemtabel Pensioenfonds PGB 2019

Managementvoorstellen	Tegen		Voor		Onthouden		Totaal	
Anti-overname maatregelen	20	10,1%	178	89,9%	0	0%	198	100%
Kapitalisatie van de onderneming	559	16,8%	2.777	83,2%	0	0%	3336	100%
Samenstelling bestuur	3.955	20,8%	14.672	77,0%	421	2,2%	19.048	100%
Voorstellen voor houders van preferente aandelen	16	57,1%	12	42,9%	0	0%	28	100%
Beloning van bestuurders	1.473	50,5%	1.394	48,6%	2	0,1%	2.869	100%
Reorganisatie/fusies en overnames	166	13,8%	1031	86,1%	0	0%	1.197	100%
Operationele zaken (dividend, decharge)	428	5,7%	7.025	94,2%	3	0%	7.456	100%
Totaal van alle managementvoorstellen	6.617		27.089		426		34.132	
Aandeelhoudersvoorstellen								
Beloning van bestuurders	55	61,1%	32	35,6%	3	3,3%	90	100%
Bestuurlijke aangelegenheden en aandeelhoudersrechten	13	14,8%	75	85,2%	0	0%	88	100%
Samenstelling bestuur	159	28,5%	385	69,1%	13	2,3%	557	100%
Algemene economische aangelegenheden	1	100%	0	0%	0	0%	1	100%
Gezondheid & Milieu	50	64,9%	26	33,8%	1	1,3%	77	100%
Overige duurzaamheidsgerelateerde onderwerpen	27	26,7%	68	67,3%	6	5,9%	101	100%
Operationele zaken	71	32,3%	149	67,7%	0	0%	220	100%
Mensenrechten	6	46,2%	6	46,2%	1	7,7%	13	100%
Overige zaken	7	26,9%	18	69,2%	1	3,8%	26	100%
Totaal van alle aandeelhouders voorstellen	383		759		25		1.173	
Totaal van alle voorstellen	6.652		27.848		451		35.305	

In gesprek: Engagement

Engagement met ondernemingen is erop gericht om:

- In gesprek te gaan met bedrijven die slecht scoren op de ESG's: milieu en klimaat (Environment), arbeids- en mensenrechten (Social) en goed bestuur (Governance) (Ondernemingen met prioriteit);
- Via een thematische aanpak aandacht te vragen voor duurzaam ondernemen (Thema-engagement);
- Bedrijven aan te spreken op misstanden (Reactieve engagement).

Ondernemingen met prioriteit
Intensieve en frequente dialoog met ondernemingen met hoge risico's

Thema-engagement op specifieke projecten

Reactieve engagement
Snelle actie op controverses en schendingen

Bron: BMO GAM

Ondernemingen met prioriteit

Jaarlijks worden ondernemingen geselecteerd die als risicovol worden beoordeeld en die belangrijk zijn in portefeuille. Startpunt is een beoordeling van ESG-prestaties en risicoclassificatie van ondernemingen in portefeuille aan de hand van ESG-ratings: absolute scores, relatieve scores (ten opzichte van de sector) en veranderingen in de tijd. De uitkomst hiervan is inzicht in zwakke ESG-prestaties op belangrijke duurzaamheids-thema's zoals CO2-uitstoot, arbeidsomstandigheden en corruptie. Daarnaast richt de analyse zich op kernpunten van corporate governance, zoals onafhankelijkheid van bestuur en belangen van minderheidsaandeelhouders.

Vervolgens worden de prestaties en strategie van onderneming die als risicovol worden geclassificeerd kwalitatief beoordeeld aan de hand van onderzoek naar bedrijfsgeschiedenis, strategie, financiële prestaties en doelen en een verdere analyse van engagement-ervaring uit het verleden. Daarbij wordt beoordeeld of engagement succesvol kan zijn en de juiste strategie is.

Thema-engagement

Thematisch engagement verloopt via projecten die doorgaans 2 tot 3 jaar lopen. In 2019 zijn de volgende projecten uitgevoerd:

Leefbaar loon

Dit traject is vooral gericht op tien grote winkelketens in de VS, het VK, Canada, Japan en Duitsland, die samen werk bieden aan 3,7 miljoen mensen. Met zeven bedrijven zijn gesprekken gevoerd. De aandacht ging daarbij vooral uit naar voorlichting over een leefbaar loon, het loonniveau bij de bedrijven zelf en transparantie.

Antimicrobiële resistentie

Hiervoor zijn gesprekken gevoerd met verschillende bedrijven in verschillende sectoren. Duidelijk werd dat er belangrijke economische en wetenschappelijke barrières in de weg staan voor de ontdekking en ontwikkeling van nieuwe antibiotica. Een nieuw bedrijfsmodel kan mogelijk (in de loop van de tijd) meer innovatie opleveren. Voor de komende periode wordt het vizier gericht op het langzaam stoppen van antibiotica in de voedselindustrie. Ook wordt het project uitgebreid richting diergeneesmiddelen-producenten.

Duurzaam zeetransport

In 2019 werd wetgeving van kracht die de uitstoot van zwavel (SOx) sterk moet terugdringen. Bedrijven in de scheepvaart gaven dit jaar dan ook prioriteit aan de naleving van deze nieuwe regel. Het engagement was gericht op betere informatieverschaffing over de activiteiten en programma's om de doelstellingen te halen, niet alleen op de middellange termijn, maar ook op de langere termijn.

Plastic in de oceanen

Doel van dit project is onder meer om het onnodige eenmalige gebruik van plastic te verminderen, hergebruik van plastic te verbeteren, te innoveren door nieuwe soorten verpakkingen te ontwerpen en de infrastructuur voor recycling te verbeteren. De mate waarin bedrijven zich bewust zijn van deze kwestie en actie ondernemen is enorm toegenomen sinds dit project in 2018 is gestart.

Climate Action 100+

Binnen dit project worden bedrijven aangespoord om hun bedrijfsstrategie af te stemmen op de doelstellingen van het klimaatverdrag van Parijs. Binnen het internationale samenwerkingsverband Climate Action 100+ voert BMO GAM met 23 ondernemingen een actieve dialoog. Engagement heeft dit jaar geleid tot formulering van ambitieuze reductiedoelstellingen door onder andere Enel, Dominion en BHP en openheid over lobby activiteiten bij onder andere BHP en Shell.

Gezondheid en voeding

Tijdens dit project, dat twee jaar heeft geduurd, is met meer dan twintig bedrijven gesproken over het inspelen op de risico's en kansen die ontstaan door veranderende consumententrends en regelgeving op het gebied van gezondheid en voeding. De aandacht ging vooral uit naar onderzoek en ontwikkeling, herformulering van producten, transparantie en verantwoorde marketing. De eerste positieve stappen zijn gezet, ook vanwege groeiende bewustwording onder consumenten en gezondere eetgewoonten.

Reactieve engagement

Ieder kwartaal worden schendingen van de OESO-Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen door ondernemingen in portefeuille beoordeeld door BMO GAM. Daarbij wordt gekeken naar ernst van de schending en de reactie van de onderneming. De gesprekken met de geselecteerde ondernemingen zijn erop gericht de schending te beëindigen, negatieve effecten aan te pakken en toekomstige herhaling te voorkomen.

Een voorbeeld van reactieve engagement in 2019 waren de gesprekken met een onderneming die betrokken was bij de damdoorbraak in Brumadinho in Brazilië. De damdoorbraak veroorzaakte een grote overspoeling van afvalslak van lokale mijnbouw met meer dan 200 doden als gevolg.

BMO GAM sloot zich aan bij een gezamenlijk engagementinitiatief gericht op compensatie en herstel van leefgebieden en levensonderhoud door de betrokken onderneming. Ook is er een sectorinitiatief genomen om wereldwijd afvalslakdammen wereldwijd veiliger te maken.

Pijler 3
Verhogen van positieve impact

Engagement in cijfers

Binnen de aandelenportefeuille zijn 480 ondernemingen in 38 landen aangesproken, wat 208 keer resultaat heeft opgeleverd. Voor de bedrijfsobligatieportefeuille geldt dat voor 67 ondernemingen in 20 landen. De dialoog leidde daarbij in 45 gevallen tot positieve verandering. Omdat de meeste dialoog-bedrijven in de obligatieportefeuille ook in de aandelenportefeuille zitten, gaat het bij elkaar opgeteld om 486 ondernemingen met 210 resultaten.

Meer weten over engagement?

Per kwartaal wordt er een rapportage gepubliceerd op pensioenfondspgb.nl/mvb.

Pensioenfonds PGB wil bij het verhogen van de positieve impact aansluiten bij de ontwikkelingsdoelen van de VN. Alhoewel alle 17 doelen belangrijk zijn, zal de focus gericht zijn op de doelen die deelnemers, werkgevers en bestuur het belangrijkste vinden.

Dit zijn:

Het pensioenfonds heeft al een aantal impactbeleggingen in portefeuille. Dat zijn beleggingen die erop gericht zijn een positieve maatschappelijke verandering teweeg te brengen. Het pensioenfonds staat open voor dit soort beleggingen in portefeuille als ze aan de rendementsdoelstelling voldoen.

Per eind 2019 bevat de portefeuille van Pensioenfonds PGB voor € 516,5 miljoen (2018: € 113,5 miljoen) aan groene obligaties. Dit is onderverdeeld in:

- Groene staatsobligaties van de Nederlandse overheid. De waarde hiervan is € 364,2 miljoen.
- In totaal 27 leningen aan bedrijven. De waarde hiervan is € 152,3 miljoen.

Daarnaast is er voor bijna € 22,9 miljoen (2018: € 22,2 miljoen) belegd in een fonds voor microfinanciering. En is voor € 115 miljoen (2018: € 58,5 miljoen) geïnvesteerd in duurzame infrastructuur.

Impactbeleggingen via microkrediet

Vanaf eind 2014 wordt er belegd in microkredieten. Hiermee krijgen kleine ondernemers in ontwikkelingslanden toegang tot financiering. De waarde van de belegging bedroeg eind 2019 bijna € 22,9 miljoen. De kredieten worden verstrekt door een beleggingsfonds dat via lokale microkredietinstellingen geld uitleent aan micro- en MKB-ondernemingen. Via deze investering wordt een bijdrage geleverd aan de VN-ontwikkelingsdoelen waardig werk en innovatie, maar ook aan het verminderen van de ongelijkheid tussen seksen. Ongeveer driekwart van de ondernemers die via dit fonds van Actiam financiering krijgt, is vrouw.

Impactbeleggingen via duurzame infrastructuur

Infrastructuurbeleggingen zijn belangrijk voor de economie van een land. Het gaat daarbij vaak om dijken, spoorwegen en vormen van energievoorziening. Bij duurzame infrastructuur is er sprake van milieu- en klimaatvriendelijke oplossingen. Pensioenfonds PGB had eind 2019 voor € 115 miljoen (2018: € 58,5 miljoen) geïnvesteerd in infrastructuurfondsen, die gericht zijn op duurzaamheid.

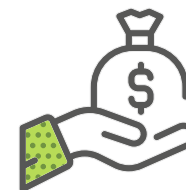
Impactbeleggingen via green bonds (groene obligaties)

Een 'green bond' oftewel een groene obligatie is een obligatie waarmee beleggers investeren in duurzame projecten. Bijvoorbeeld in leningen voor groen vastgoed, schone energie of openbaar vervoer. Als Pensioenfonds PGB in een groene obligatie belegt, wordt een 'schuldbewijs' van een overheid of bedrijf gekocht. Vooraf moet duidelijk zijn voor welke groene projecten de lening wordt gebruikt.

Aan het eind van 2019 belegde Pensioenfonds PGB in 27 'green bonds'. Daarvan waren er 26 verhandelbare obligatieleningen aan ondernemingen met een totale waarde van € 152,3 miljoen. Dit was een forse stijging tegenover 2018 (€ 113,5 miljoen). Het gaat hierbij bijvoorbeeld om een groene obligatielening aan Apple, die hiermee telefoons en andere communicatiemiddelen wil ontwikkelen die minder energie vragen en beter te recyclen zijn.

Maar ook om leningen aan energieleveranciers en netbeheerders voor duurzame investeringen. Een voorbeeld hiervan is een lening aan netbeheerders Alliander en Stedin voor een initiatief om de slimme energiemeters ('faire' meters) verder door te ontwikkelen, om zo het energiegebruik te verminderen.

Daarnaast heeft Pensioenfonds PGB in 2019 ingeschreven op de allereerste groene staatslening van de Nederlandse overheid. Bij de uitgifte bleek het pensioenfonds een van de grootste investeerders in deze lening, met een inleg van € 330 miljoen. De overheid gebruikt dit geld onder meer voor de financiering van hernieuwbare energie en isoleren van huurwoningen. De obligaties hadden eind 2019 een waarde van € 364,2 miljoen.

Microkrediet

€ 22,9 mln.

Duurzame
infrastructuur

€ 115 mln.

Impact-
beleggingen
via groene
obligaties

€ 516,5 mln.

Groen vastgoed

Pensioenfonds PGB ziet groen vastgoed als een positieve investering die bijdraagt aan de klimaatdoelen. Voor het beantwoorden van de vraag of onze vastgoedbeleggingen groen genoeg zijn, maken wij gebruik van de GRESB (Global Real Estate Sustainability Benchmark)-score. GRESB doet onafhankelijk onderzoek naar de duurzaamheidsprestaties van vastgoedfondsen.

Alle vastgoedmanagers van Pensioenfonds PGB kregen groene sterren volgens de GRESB-methodiek. Het hebben van een ster betekent dat beleid en management voor wat betreft duurzaamheid op orde zijn. Verder wordt er gekeken naar energiegebruik, CO2-uitstoot, watergebruik en afvalmanagement. Hoe beter het beleid, hoe meer sterren.

Het groene vastgoed van Pensioenfonds PGB bestaat uit Nederlandse beleggingsfondsen in vastgoed, met de hoogste beoordeling (5 sterren) en een Amerikaans vastgoedfonds met een 4-sterren- beoordeling.

In totaal was per eind 2019 € 597 miljoen belegd in groen vastgoed. Dit bedrag is ongeveer gelijk aan 2018.

Samenvattend overzicht van de drie pijlers van het MVB-beleid

Pijler	Resultaat
1. Verminderen negatieve effecten: bedrijven uitsluiten	Kolen, controversiële wapens (excl. kernwapens), handwapens voor burgers, Global Compact overtreders, tabaksfabrikanten
2. Promoten van verbeteringen: in gesprek gaan en stemmen	We hebben ons gericht op de volgende hoofdthema's: <ul style="list-style-type: none"> • Goede arbeidsomstandigheden • Mensenrechten, leefbaar loon • Gezondheid • Klimaat • Milieu • Extreme beloningen Over met name die onderwerpen zijn we in 2019 met bedrijven in gesprek gegaan of hebben we een stem uitgebracht op de aandeelhoudersvergadering
3. Verhogen positieve impact	In 2019 zijn de impactbeleggingen toegenomen van € 194,2 miljoen tot € 654,4 miljoen.

In gesprek met de achterban en samenleving

In 2019 is opnieuw veel tijd en energie gestoken in het informeren en in gesprek gaan met deelnemers en werkgevers over het MVB-beleid. In sector-commissies, waar werkgevers- en werknemers-vertegenwoordigers met elkaar en Pensioenfonds PGB over pensioenzaken spreken, zijn presentaties gehouden over MVB. Ook waren er in 2019 vier regionale themabijeenkomsten voor werkgevers, waar MVB op de agenda stond.

Via onze website is veel informatie beschikbaar over maatschappelijk verantwoord beleggen. Denk daarbij aan een algemene uitleg over onze aanpak, maar ook een lijst met uitgesloten bedrijven en de engagement-rapportages. In 2019 is de informatie uitgebreid.

Om te kunnen voorzien in de informatiebehoefte over MVB van deelnemers, zal de informatie de komende jaren verder uitgebreid moeten worden, zo blijkt uit een enquête die in 2019 is gehouden. Bij de klantenservice komen weinig vragen binnen over maatschappelijk verantwoord beleggen. De vragen die er zijn gaan meestal over beleggingen in oliebedrijven.

We werkten in 2019 mee aan enkele onderzoeken, zoals die van de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO). Die organisatie onderzoekt elk jaar de prestaties van duurzame beleggingen van de 50 grootste pensioenfondsen van Nederland. In 2019 steeg Pensioenfonds PGB van positie 24 naar 14 op de ranglijst. Een van de redenen hiervoor was de publicatie van het speciale jaarverslag over MVB in 2018.

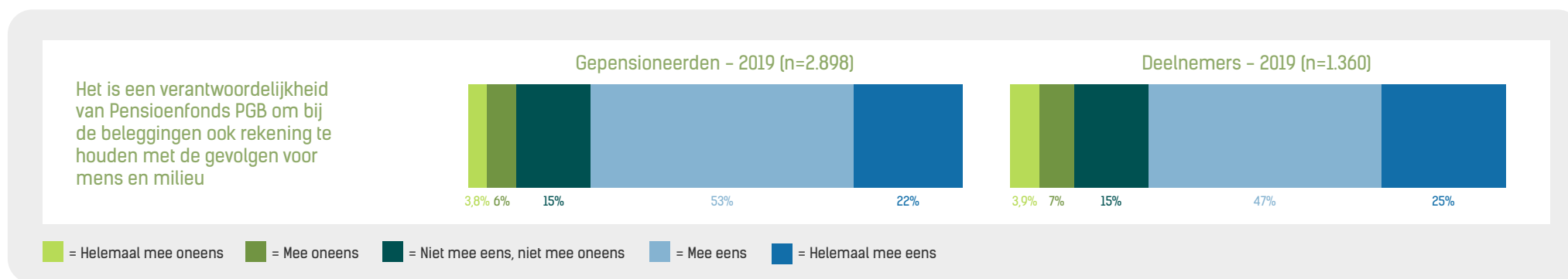
Op de tweejaarlijkse VBDO-ranglijst voor klimaatstrategie behaalde Pensioenfonds PGB in 2019 de 5e plaats van de 80 grootste institutionele beleggers (verzekeraars en pensioenfondsen). De reden hiervoor was de gestructureerde manier waarop het pensioenfonds zijn klimaatbeleid heeft opgezet en vastgelegd. Ook heeft het pensioenfonds zijn beleggingen in groene obligaties sterk uitgebreid.

Voor mensen die snel iets willen weten over MVB is er een [animatiefilmpje](#) over duurzaam beleggen gemaakt. Voor mensen die meer verdieping wensen, is voor het eerst een speciaal MVB-jaarverslag gemaakt.

Het pensioenfonds was verheugd over de onderscheiding van vakblad Pensioen Pro voor de focus op duurzaam beleggen bij het beleggen in niet-beursgenoteerde ondernemingen.

Uit het deelnemersonderzoek van 2019 bleek dat een grote meerderheid van de deelnemers het belangrijk vindt dat Pensioenfonds PGB naast voldoende rendement ook een positieve bijdrage levert aan een betere wereld.

Ze willen daar wel meer informatie over en vinden dat het best nog wel wat duurzamer kan, zo blijkt verder uit de respons. Goede gezondheid en welzijn, duurzame energie, economische groei en waardig werk voor iedereen zijn voor deelnemers de belangrijkste doelen die het pensioenfonds op de agenda moet zetten.

Resultaten deelnemersonderzoek 2019

Slotwoord

Er is in de maatschappij steeds meer aandacht voor maatschappelijk verantwoord beleggen. Er zijn meer internationale regels en afspraken en er komen meer mogelijkheden om duurzaam te beleggen. Ook onze deelnemers verwachten meer van ons.

Pensioenfonds PGB beweegt mee met die ontwikkeling. We gaan van het intensieve duurzaamheidsbeleid waarmee we in 2016 begonnen naar een geïntegreerd beleid. Dat wil onder meer zeggen dat we alle beleggingen toetsen op aspecten van verantwoord beleggen (milieu en klimaat, arbeids- en mensenrechten en goed bestuur).

Via ons MVB-beleid beperken we de risico's, versterken we de kans op rendement op lange termijn door bedrijven aan te spreken op hun verantwoordelijkheid en benutten we kansen om iets positiefs te doen voor de wereld. We gaan door met de 3 pijlers onder ons beleid: uitsluitingen, engagement en positieve impact. Binnen deze 3 pijlers gaan we meer doen, zodat we een verschil kunnen maken.

Het klimaatbeleid wordt een integraal onderdeel van ons geïntegreerd duurzaamheidsbeleid. Klimaatverandering zien we als een belangrijk risico, waar we ons op voorbereiden. Zowel op de fysieke gevolgen als op de gevolgen van de overgang van fossiele brandstoffen naar duurzame energie. Daarnaast willen we graag een bijdrage leveren aan het akkoord in Parijs, door onze CO2-voetafdruk zichtbaar te verkleinen. Hoe we dat concreet gaan doen, wordt in 2020 uitgewerkt.

We werken voor het engagement- en stembeleid samen met partner BMO GAM. Het bestuur heeft in 2019 laten onderzoeken hoe de betrokkenheid van het pensioenfonds bij de gesprekken en het stemmen door BMO GAM vergroot kan worden, onder meer door prioriteiten aan te geven. Dit wordt in 2020 verder ingevuld.

Ook gaan we de afspraken uit het IMVB-convenant concreter invullen. We leggen de focus daarbij op arbeidsrechten en mensenrechten. Ook moeten alle vermogensbeheerders, ESG-dienstverleners en ondernemingen waarin wordt belegd publiekelijk vastleggen dat zij handelen volgens de internationale standaarden van Oeso en VN.

Tot slot gaan we ons buigen over de concrete invulling van de VN-ontwikkelingsdoelen, zowel via internationale investeringen als in Nederland. Samen met deelnemers en werkgevers zijn we tot een top 5 gekomen van thema's die we het allerbelangrijkst vinden. Daarbij zullen we zeker ook aandacht geven aan de onmiskenbare nummer 1 bij onze achterban: gezondheidszorg. De wereldwijde Coronapandemie onderstreept het belang van innovatie en investeringen in zorg, medicijnen en vaccins.

Dit zijn de stappen die we voor 2020 hebben uitgezet. We hopen dat we ook hierin samen kunnen optrekken met deelnemers, werkgevers en andere belanghebbenden.

Namens het bestuur,

Rob Heerkens,
bestuurslid balans- en vermogensbeheer
Pensioenfonds PGB

Begrippenlijst

Beleggingsovertuigingen

Principes en overtuigingen van het bestuur die leidend zijn bij de invulling van het beleggingsbeleid.

BMO Global Asset Management (BMO GAM)

Gespecialiseerd bedrijf dat namens Pensioenfonds PGB actief in gesprek gaat met ondernemingen in de portefeuille, als dat nodig is. Ook wordt door hen namens Pensioenfonds PGB gestemd op basis van maatschappelijke criteria, zoals goed bestuur, mensenrechten, en gezondheid en milieu.

CO2-voetafdruk/Carbon Footprint

Is een milieumaat voor de beleggingsportefeuille. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt hoeveel CO2 de bedrijven in portefeuille gezamenlijk uitstoten.

ESG

- De E staat voor environment: milieu, klimaatverandering, verantwoord gebruik van grondstoffen en behoud van dieren- en plantensoorten.
- De S staat voor social: mensenrechten zoals de vrijheid van meningsuiting en recht op onderwijs en arbeidsrechten zoals fatsoenlijke werkomstandigheden.
- De G voor governance: hoe wordt het bedrijf bestuurd? Kan er bijvoorbeeld geen omkoping plaatsvinden.

ESG-integratie

Integratie van de criteria voor verantwoord beleggen in de hele beleggingsportefeuille. Bij beleidsbeslissingen wordt getoetst of er bij het beleggen ook maatschappelijke verantwoordelijkheid wordt genomen. Zo worden resultaten op het gebied van milieu, mensenrechten, arbeidsrechten en goed ondernemingsbestuur bijvoorbeeld meegewogen bij de selectie van vermogensbeheerders en de monitoring van beleggingen.

Global Compact Principles VN

De grondbeginselen van de Verenigde Naties waaraan bedrijven zich moeten houden als zij produceren en zakendoen.

Groene Obligaties/Green Bonds

Zijn in alle opzichten gelijkwaardig aan gewone obligaties. Het enige verschil is de besteding van de opgehaalde gelden. Het bij de uitgifte opgehaald kapitaal wordt gebruikt voor de financiering van milieuvriendelijke energie- vormen en van andere duurzame projecten die moeten voldoen aan vastgestelde richtlijnen en classificaties.

Impactbeleggingen

Dit zijn gerichte investeringen voor een positieve invloed op de maatschappij.

Klimaatakkoord van Parijs

In december 2015 spraken 195 landen en de EU in de Franse hoofdstad af dat aan het eind van deze eeuw de opwarming van de aarde ten opzichte van 1990 ruim onder 2 graden Celsius moet blijven. Om dit zogenoemde klimaatakkoord te realiseren, is het nodig dat de wereldwijde netto-uitstoot van broeikasgassen (vooral CO2) in de tweede helft van deze eeuw nihil is.

Lukt dit niet, dan zullen we wereldwijd te maken krijgen met een toename van de negatieve effecten van de verdere opwarming van de aarde, zoals extreem weer, overstromingen, maar ook droogte en in veel landen lagere economische groeicijfers.

Non-proliferatieverdrag

Is een verdrag dat het bezit en het gebruik van kernwapens beperkt. Hierbij is afgesproken dat benodigde technologie om kernwapens te produceren niet wordt overgedragen (aan een ander land).

17 Ontwikkelingsdoelen VN/Sustainable Development Goals (SDG's)

Duurzame ontwikkelingsdoelen bedoeld om de wereld tot een betere plek te maken in 2030. Het is het voorstel van de Verenigde Naties voor een mondiale agenda. De 17 SDG's zijn het vervolg op de voormalige 8 millenniumdoelen. Het eerste en belangrijkste doel was toen en is nu nog steeds het beëindigen van extreme armoede, volgens de VN 'de grootste uitdaging van deze tijd'.

Procedures

Juridische procedures tegen ondernemingen waarin een misstand is ontdekt. Via een procedure roepen we de onderneming ter verantwoording, oefenen we een corrigerende invloed uit en vragen we een financiële compensatie voor de schade die we als belegger hebben geleden.

Rendement-risicoprofiel

Profiel waarin is het risico van beleggingen is afgezet tegen het verwachte rendement. Tegenover beleggingen met een lager risico staan gemiddeld lagere rendementen maar is ook een minder groot risico op verlies. Tegenover beleggingen met een hoger risico staan gemiddeld hogere rendementen maar bij deze beleggingen is er een grotere kans op verlies.

De verwachting is dat bedrijven die beter bestuurd worden en meer rekening houden met milieu, klimaat, arbeids- en mensenrechten op lange termijn een beter perspectief bieden op een gemiddeld hoger rendement tegen een gemiddeld lager risico.

Sustainalytics

Onafhankelijk onderzoeksbureau. Toetst elk kwartaal de beleggingsportefeuille van Pensioenfonds PGB op de 10 Global Compact principes. Bedrijven worden in principe van belegging uitgesloten als ze 1 of meerdere van de 10 principes overtreden.

UNPRI (United Nations Principles for Responsible Investing)

Principes van de Verenigde Naties, die een wereldwijde norm bieden voor verantwoord beleggen. Een internationaal netwerk van beleggers heeft zich gecommitteerd aan ESG-integratie en klimaatbeleid door ondertekenaar te worden van de principes. De organisatie gelooft dat een duurzaam financieel systeem waarin verantwoord wordt belegd, bijdraagt aan een betere wereld op de lange termijn. Verantwoord beleggen betekent rekening houden met milieu, mensen- en arbeidsrechten en goed bestuur.

pensioenfonds

Jaarverslag maatschappelijk verantwoord beleggen 2019

Pensioenfonds PGB

A.J. Ernststraat 595-H
1082 LD Amsterdam
020 753 29 50
www.pensioenfondspgb.nl